

Oponentský posudek disertační práce Evy Čechové

LEKCE (NE)HERECTVÍ .
Úvahy o autorském herectví a neherectví
na základě vlastní divadelní a pedagogické praxe

V disertacích Katedry autorské tvorby a pedagogiky sleduji, jaký úkol si autor volí, jak souvisí s jeho praxí, a hlavně: je to něco, co nemohl udělat nikdo jiný? V tom je tato práce stejně jedinečná jako Eva Čechová: svědčí o tom, co a jak se na KATaP studuje, jakými směry se to rozvíjí, jaké možnosti rozvíjela ona a jak je užívá. *Jedinečnost pedagogického přístupu ve výchově k autorskému herectví připisují učení skrze objevování (...) jak ze strany studenta, tak pedagoga*, píše. Rozvíjení této schopnosti platí hlavně v psychosomatických disciplínách, ale nejen v nich. Vidím ji i v této disertaci. Její rysy shrnu do bodů.

1. **Studium.** (Ne)herectví patří k (ne)divadlu Ivana Vyskočila a Eva mu děkuje za „zásadní životní lekci“, která ji „přivedla na cestu živé pedagogiky“ jímavou momentkou. Nejde jen vztah k profesorovi, ale o přístup k životu a studiu, typ působení a vnímání, zřejmý z citace Evy Vyskočilové. Řekla prý: „Člověk neví, co rozsévá, Evičko“. Může ale zkoušet všimnout si; dialogické jednání trénuje vnímavost vůči tomu rozsévanému (tacitnímu) a hru a souhru záměrů s tím, co se samo děje (viz II.1.4.) Autorský postoj nemůže vystačit s tím, co se hodí, číhá na to, co se přihodí.
2. **Škála zkušeností.** Dvacet let na katedře Eva sleduje souhru učitele a žáka, proces vzniku a zrání lidských, pedagogických i tvůrčích možností, počiny své i kolegů z pozice aktéra i svědka; je ale zvědavá i na jiné typy autorské tvorby (improvizace). Nikoho z kolegů neznám v tolika úlohách: studentka, asistentka DJ a autorských prezentací řádných i mimořádných studentů, učitelka herecké propedeutiky a organizátorka Kurzu kreativní pedagogiky, spoluautorka biograficko-klaunského divadla Boršč a skupiny dokumentárního divadla pamětníků Tisícihran (od r. 2015). Ty zkušenosti prorůstají, s odstupem pomáhají při učení i tvorbě, ale nedají se předat jako cihla – tvrzení.
3. **Nedělitelnost.** Každá z těch možností by vydala na disertaci, jenže pro Evu je hlavní jejich vzájemná provázanost. Zkušenosti různého druhu, sdílené s kolegy, se žáky i s diváky, jsou v jejím jednání a uvažování jako mouka v těstě. Osobní garance smyslu všech aspektů zkušenosti je oporou této práce. Je ovšem zároveň i tím, co se vzpouzí formulaci a klade autorce odpor. (Je to znát i v tom, jak dlouho práce vznikala.)
4. **Spřádání.** Vložit zkušenost do díla jde samo. Třídít ji dle akademických pravidel je pro tvůrčí typ Evy Čechové vivisekce nebo pitva. Zvala profesora Vyskočila do kurzu kreativní pedagogiky, kde ve dvojjediné úloze učitelky i žákyně zažívala, jak „*před a se studenty vede řeč (...) spřádá úvahu nad tématem, a přitom větví, odbočuje a v kruzích se ke stejným pojmům vrací z nových a nových oblastí a souvislostí.*“ (s. 15). Eva zkouší spřádat svou disertaci z kazuistik a jejich kontextů, vrací se a krouží písemně, jenže psaní je zdlouhavé, neproudí jako řeč.
5. **Kompozice.** Kazuistika zachytí zkušenost i s kontextem, je blízká skutečnosti, a když autorka pospojuje typy zkušeností do pramenů a ty pak sjednotí, může z nich uplést tematickou vánočku. Taková je pro mě kompozice této disertace netradičních proporcí. Od základu se patra (kapitoly) zužují a prameny jsou různě silné, ale ze stejného těsta, a drží pohromadě i díky špejli, jakou vánočky při pečení podpíráme, aby se nehroutily.
6. **Otázka** procházející všemi kazuistikami (špejle) je: *jaké je herectví neherců a jaké autorských herců.* Je opřená o dialogické jednání, což je pro autorku „*východisko pro*

ideové, etické, estetické i pedagogické principy výchovy k autorskému herectví“, a o autorské prezentace. Soudí, že je „*spojuje poznávání takového herectví, které se vědomě vzdává nároku na jeviště jako místo pouze umělecké seberealizace, ale pojímá je jako příležitost mezilidského setkávání. Zdůrazňuje zážitek ze hry a proces vznikání jako dramatický akt za divácké účasti. Neherec v dokumentárním divadle vchází na jeviště s motivací ručit svým osobním postojem a programově se pokoušet o sdílení a pochopení společenských dějů.*“ (...) „*Stejné motivace i kvality kultivuje výchova k autorskému herectví na Katedře autorské tvorby.*“ (s.11-12)

7. **Dokumentace** těchto procesů je těstem této disertace. Konkretizuje způsoby učení a učení se, objevování i rozvíjení možností, pěstovaných na katedře, a v běhu času a proměn doby, studentů i pedagogů prověřuje jejich základ. Chuť zkoumat zdroje i přesahy zkušeností vedla doktorandku k vlastním projektům se studenty KATaP, i k užití existující dokumentace (videozáznamů) pro výzkum autorské tvorby (podrobná III. kapitola). Studentům a zájemcům o studium nabízí vhled do tradice. Dokumentace křísí nebo pohřbívá práci divadelníků; Pavis soudí, že i vědeckou práci. Ale i když bychom chtěli jen vzdorovat prchavosti divadla, dobře užitá dokumentace rozšiřuje jeho dosah a poodhaluje tajemství životních i divadelních příběhů. Ať už práce s životně-historickou dokumentací v dokumentárním divadle pomohla disertaci, nebo studium zdrojů pro ni dovedlo Evu k seniorům Tisícíhranu, má to velký smysl. (Paměť je zdroj a patří k divadlu jako „dílňě lidskosti“.)
8. **Zdroje.** V disertaci jsou využité doklady z autorčina archivu z různých fází práce, z deníků, projektů i výzkumů, záznamy přednášek i dosud nezveřejněné rozhovory s Ivanem Vyskočilem, Přemyslem Rutelem, Michalem Čunderle, se studenty, s přáteli, s účastníky výzkumu i se členy tvůrčích týmů, popisy cvičení i charakteristiky herců a (ne)herců, dotazníky, scénáře, výpisky z literatury, analýzy autorských prezentací, zprávy o rezonanci představení s diváky + fotodokumentace. Výběr a zpracování takového materiálu je neviditelná část práce Evy Čechové. Při volbě zdrojů uplatňuje svou kompetenci v odborných kontextech a orientaci v kontextech lidských, od osobních po instituční, ba politické. *Zkušenost není odpověď, ale otázka*, a na ni může odpovídat jen každý sám za sebe – tvorbou, říkal Grotowski. Doktorandka na ni odpovídá nejen pro sebe, ale i studentům, divákům a čtenářům disertace.

Předložená práce přesahuje akademické nároky. Představuje osobité tvůrčí i pedagogické dispozice, zkušenosti a ambice Evy Čechové. Proto ji bez váhání doporučuji k obhajobě.

- Otázky:**
1. Co podle Vás k této práci ještě patří, ale už jste to do ní nezahrnula? Proč?
 2. Mají rozdíly stylistické úrovně různých částí práce i jiný důvod než časovou tíseň? Co Vám pomáhá či brání v trefných formulacích?